

Fatková, Gabriela

[Ocelák, Radek. Reemigranti: minulost sedmihradských Slováků a jejich poválečný
příchod z Rumunska do ČSR]

Porta Balkanica. 2019, vol. 11, iss. 1-2, pp. [86]-88

ISSN 1804-2449 (print); ISSN 2570-5946 (online)

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/142876>

Access Date: 16. 02. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

RADEK OCELÁK: REEMIGRANTI. MINULOST SEDMIHRADSKÝCH SLOVÁKŮ A JEJICH POVÁLEČNÝ PŘÍCHOD Z RUMUNSKA DO ČSR

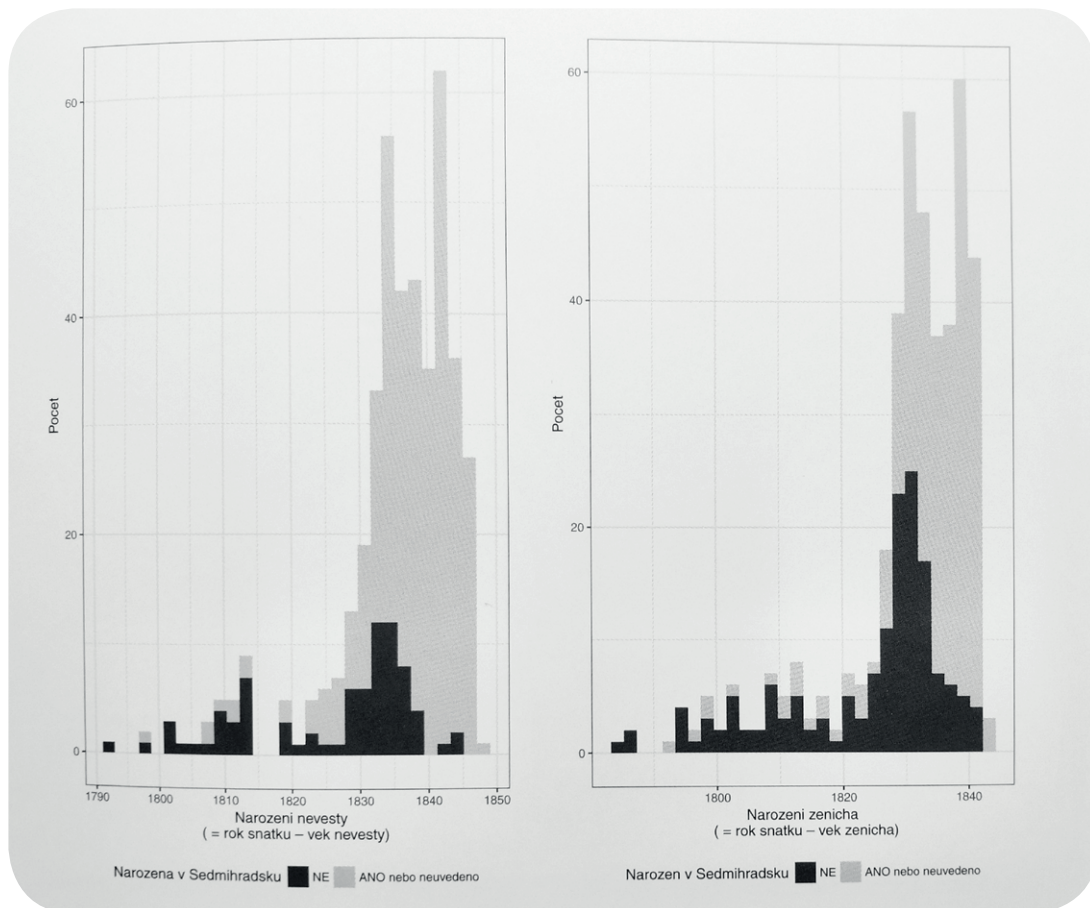
Gabriela Fatková

Téma krajanských enkláv v zahraničí a jejich následná poválečná reemigrace se staly jedním ze stěžejních témat poválečné etnografie. Toto téma bylo dlouhou dobu monopolizováno výhradně akademickými badateli, kteří popisovali a promlouvali za krajanské komunity. Tyto práce, hojně zejména v 80. a 90. letech, akcentovaly především etno-nacionální jednotu sledovaných krajanských komunit. V následujících 2 dekádách byla právě tato etno-nacionální identita postavena jako předmět kritické analýzy (především v dílech následujících autorů a autorek: Zdeněk Nešpor, Martina Hornofová, Marek Jakoubek, Lenka J. Budilová, Tomáš Hirt, Lukáš Hanus a Michal Pavlásek).

V první dekádě 21. století je krajanský diskurz stále ještě pevně držen akademiky. Texty z tohoto období jsou analyticky velmi složité a nesrozumitelné pro samotné aktéry žijící v krajanských enklávách nebo přesídlených do českého a moravského pohraničí. Začátkem 2. dekády 21. století se tento trend ale láme. Vychází několik monografií, v nichž dostávají prostor hlasy samotných krajanských aktérů, a badatel k nim poskytuje jen vhodný rámec a uvádí informace do kontextu (Jakoubek 2011, 2012). Tato změna přístupu vzbudila mezi lidmi, kterých se tato část historie bezprostředně týká, velký zájem a vyvolala vlnu vlastní tvorby krajanů. Zde stojí za zmínku např. samizdatová publikační tvorba Petra Filipa (2015). Svou knihu „Po Dunaji za Čechy do Rumunska. Návrat ztracených dětí“ sám autor definuje jako historický cestopis a literaturu faktu. Autor se sna-

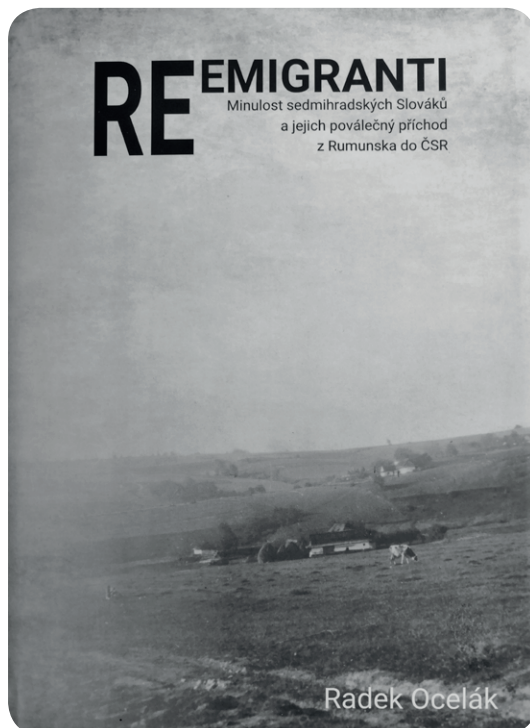
ží svérázným způsobem reagovat na nesrozumitelnou akademickou produkci tím, že „svou historii“ sám převypráví. Na knihu lze pohlížet jako na historický pramen, který obsahuje podobně jako například kroniky velkou spoustu faktických chyb a zkreslení. Reemigranti tak berou vyprávění o své historii do svých rukou a můžeme očekávat, že na poli této autorské tvorby nás další díla ještě čekají.

Z kategorie samizdatových knih publikovaných samotnými aktéry ale zcela vybočuje zde představovaná kniha Radka Oceláka. Autor v rámci svého zájmu o genealogii a téma rumunských Slováků v Československu zúročil své humanitní vzdělání a provedl vcelku detailní archivní výzkum v rumunských archivech a současně nerezignoval na čtivost a přístupnost díla běžným čtenářům. Kniha kopíruje chronologickou linku od samotné kolonizace Sedmihradska slovenskými osídlenci. Na úvod autor používá známý seriálový postup, kdy na několika stránkách zprostředkuje jakýsi obraz ze závěru knihy – z transportu do ČSR. Tento emocionálně nabitý obraz má za cíl lapit čtenářovu pozornost a zájem. Kapitoly jsou prokládány tzv. intermezzy, v nichž se autor detailně věnuje různým tématům průřezovým nebo těm, která je třeba pojednat s větším záběrem a narušovaly by jinak plynulý tok textu. Intermezzy mají často charakter přehledu či rejstříku a čtenáři je mohou libovolně přeskakovat, případně se k nim dle potřeby vracet. Pro odbornou veřejnost jsou to právě tato Intermezzy, která zasluhují nejvíce pozornosti. Mapují například veškeré obce osídlené Slová-

ky v rumunském Rudohoří, autor uvádí veškeré používané názvy obcí v rumunštině i maďarštině, seznamuje s podrobným demografickým profilem obcí a odkazuje na relevantní zdroje.

Po úvodní kapitole nazvané „Reemigranti“, která je stručnou expozicí celého textu (i příběhu, pokud bychom odmysleli intermezza a v knize sledovali spíše narativní linku), následuje kapitola analyzující samotné kolonizační vlny ze Slovenska do Sedmíhradska, které jsou doložitelné od první poloviny 19. století. Slovenští migranti přicházeli do bihorskó-salajské oblasti především za lesními řemesly (zejména sklářství a draslářství). Autor podrobně mapuje, z jakých částí Slovenska osídlenci přicházeli a jak byly okolo jednotlivých hutí zakládány první osady. Dále sleduje i demografické charakteristiky příchozího obyvatelstva a jejich každodenní život. Kriticky představuje všechny dostupné prameny a reviduje některé doposud v literatuře do omrzení opakované a přepisované truismy pramenící z neznalosti primárního pramene. Po přehledu dostupné pramenné základny

následuje přehled všech obcí osídlených Slováci včetně jazykových mutací jejich názvů a podrobných informací o jejich osídlení.

Třetí velký oddíl knihy se věnuje vybraným tématům ze života v Sedmihradsku (výroba potaše, uspořádání obydlí místních obyvatel, způsoby obživy, světové války, příbuzenské a sňatkové vzorce, vztah k Československu a českým učitelům, víra, oděv či sekundární migrace Slováků ze Sedmihradska do Brazílie). Tento oddíl je etnograficky nejnabitější částí knihy, autor zde zúročuje četné rozhovory s dosídlenci a jejich živou paměť. Čtenáři by už snad jen scházelo drobné uvedení a reflexe pozice autora samotného, jak obtížné bylo se k informacím dostat a jak byl on sám pamětníky přijímán. Poslední stručný oddíl knihy pojednává o reemigraci do českého a moravského pohraničí. Toto téma není pojednáno nikterak do hloubky možná právě proto, že prací o tomto období vznikla v českém tisku již celá řada, ale dost možná také proto, že pro zdatného archivního výzkumníka není právě toto nejnovější období velkou výzvou. Je patrné, že pro autora jsou výzvou především ta bílá místa dějin sedmihradských Slováků, která doposud nebyla popsána, nebo k nim nebylo doposud dostatečné množství pramenů. Řadu doposud nevytěžených pramenů autor představuje právě v této knize a je to jejich první uvedení a analýza přístupná českému čtenáři.

Knihla obsahuje velké množství archivních fotografií (jak z Rumunska, tak nového bydliště aktérů), jež autor dlouhodobě sbírá. Vedle archivních pramenů v knize promlouvají i samotní aktéři, s nimiž prováděl rozhovory sám autor, nebo čerpal z tvorby předešlých badatelů (zejména Nosková a Tošovská 2010). Tato překvapivě kvalitní kniha boří zažitě didaktické postupy. Studenti a studentky jsou nabádáni, aby pro faktografické části svých prací vždy čerpali z knih vydaných renomovanými vydavatelstvími a ověřili si, že kniha prošla recenzním řízením. Obyčejně tento princip funguje, zde však je vidět, že kvalitního heuristického výzkumu jsou schopni i badatelé nezaštitěni žádnou akademickou institucí a publikující bez svěrací kazajky RIV systému a renomovaných nakladatelů. Kniha vyšla vlastním nákladem autora a na její vydání nepřispěla žádná z grantových či jiných veřejných institucí. Čtenáři si o knihu mohou autorovi přímo napsat, je také k dispozici ve vybraných kamenných prodejnách (zejména

v pohraničí, kde se setkává u místních dosídlenců s největším ohlasem).

Autor se dlouhodobě zabývá především genealogií rodin rudohorských Slováků. Získal si nemalou zběhlost v archivním výzkumu, který je schopen provádět i na objednávku jednotlivých rodin. Od roku 2015 funguje coby profesionální genealog, ale jeho odborný zájem o toto téma je mnohem dlouhodobější. V tématu rodinných příběhů slovenských dosídlenců je osobně zainteresován, protože sám pochází z jedné takové rodiny. Vystupuje občas v regionech osídlených právě slovenskými dosídlenci s přednáškovými pásmy, na nichž prezentuje především svůj bohatý fotografický archiv. Své kratší texty a části fotografického archivu prezentuje na webových stránkách reemigranti.ocelak.cz. Tyto stránky jsou pak pro samotné dosídlence bohatým zdrojem informací o vlastní historii, neboť výzkumné zprávy předešlých badatelů (zejména z AVČR) nejsou vždy užitelsky snadno přístupny.